

DATE DESPRE POIANA MĂRULUI ȘI DĂLHĂUȚI, BRAZI ȘI MOȘINOAIE

Mihaela Boldeanu

Pornind de la ideea că sub patronajul spiritual al centrului monastic de la Poiana Mărului - dezvoltat în timp și hrănindu-se din personalitatea duhovnicească a starețului Vasile - s-au aflat mai multe comunități isihaste din zona Focșani - Râmnicu Sărat ¹ - am încercat o selecție a exemplarelor de carte religioasă care au trecut prin aceste schituri și care s-au păstrat până azi.

Am vrut să scoatem la lumină însemnări pe care filele acestor cărți le păstrează, iar datele pe care le-am obținut să se adauge la cele deja existente referitoare la acest subiect.

Astfel, din însemnările făcute pe paginile unei **PSALTIRI** nemțene tipărită în 1824 aflăm că la 1934 stareță la Poiana Mărului este Xenia Iosipescu *. Însemnarea surprinde și legăturile existente între Poiana Mărului și schitul Adam. Foaie titlu: „*Am donat această psaltire ficei mele duhovnicești Xenia Iosipescu, stareță Sfintei Mănăstiri Poiana Mărului la anul 1934 noiembrie 21 când a venit să mă vadă la Mănăstirea Adam, județul Tutova. Xenia Constantinov*”.

La 1829 se consemna: „*Această sfântă psaltire o am dăruit duhovniceștii mele fice fiind cumpărată cu drept banii noștri de la părintele ieromonah Gheronte Tepograf cu 24 lei [...] să aibă frica lui Dumnezeu de a mă pomeni la rugăciunile sale întru toată viața sa*

¹ Romulus Buzățelu, *Schitul Poiana Mărului - un Athos românesc*, în *Pro Saeculum*. Revistă de cultură literatură și artă, An IV, nr. 2 (16), martie 2005, Focșani, p. 87.

* Nume pe care îl putem adăuga la o listă a stareților schitului Poiana Mărului. <http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

și spre știința urmașilor, am iscălit însuși eu Teodor ieroshimonah dohovnic. 1829”.

De la un alt schit aflat sub influența Poienii Mărului, anume Găvan, este și cel care va semna în paginile aceleiași psaltiri: „*Jeromonah M. Corneliu stareș la Găvane, 1935 mai*”.

De la același schit Adam ² amintit mai sus, provine și un **OCTOIH** din 1865 imprimat la Râmnic, în care ni se păstrează numele duhovnicului mănăstirii, însemnându-se că este „*Donat de protosinghel Maxim Bătică dohovnic mănăstirea Adam Tutova pentru Mănăstirea Poeana Mărului, județul Râmnicu Sărat. 20 XI 1936*”. Îl găsim deci la Poiana Mărului până în momentul în care va trece în păstrarea Depozitului de la lângă Protoieria Focșani.

La Poiana Mărului este înmormântat Nicodim Basarabeanu, în Biserica mică, cea cu hramul Nașterea Maicii Domnului ³ după cum aflăm dintr-o însemnare - mărturie:

„*Aici a scris ierom[onah] Nicodim Basarabeanu mort în 1928 înmormântat în biserica mică sub crucea ce-i poartă numele. Scris de mine azi. 6 ianuarie 1936. Ierom[onah] M. Corneliu - stareșul de la Găvane.*”

Cine fusese acest Nicodim ? Ne face el însuși o fișă biografică: „*În anul 1883 iunie 5 spre amintire am scris cu a me mână ieromonahu Nicodim dar din schivnicii Nictarie numele drept născut în Basarabia în satul Gălimeta, la anul 1850 martie 23 și botezat la 26 ... și după moartea preotului Dănilă taică-meu și prezvitera Maria maica mea m-au luat în Moldova a mea moșă și mamă.*”

Va ajunge apoi în mai multe mănăstiri din țară, cum mărturisește mai departe, „*hirotonisit diacon în Mănăstirea Cucoșului 1883 iunie 5 zile di preut Iosif Georgianu.*” Era chiar data subliniată mai sus, de aici rezultând că basarabeanul avusese cu el

² Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, D.P.C.N, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, București, 1974, p.21 .

³ Horia Constantinescu, Gabriel Cocora, *Poiana Mărului, în Glasul Bisericii*. Revistă oficială a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, anul XXIII, nr. 5 - 6, mai - iunie, București, 1964, p. 466 - 500.

MOLIFTELNICUL de București la Mănăstirea Cucuș. Urma apoi preoțirea: „și preot m-am hirotonisit la Monastirea de Preasfinția sa Gherasim Timuș mitropolit, în anul 1892 august 18 pe Monastirea Bistrița și Arnota.”

Din Basarabia este și cel care lasă următoarele rânduri: „*Ieromonah Sevastian Simini refugiat din Sfânta Mitropolie a Basarabiei în timpul ocupației Basarabiei de către ruși 1940 29 VI*”.

Tipăritura fusese folosită și de un anume Gavril Noptiș din Niculele, probabil din partea râmniceană a județului și care își lasă semnătura pe interiorul copertei I.

Exemplarul este relegat, fapt demonstrat de eticheta existentă pe aceeași copertă I, a Legătoriei « NIȚĂ IONESCU», LEGĂTORIE DE CĂRȚI ȘI RAME R. SĂRAT.

Din seria de **VIETI ALE SFINȚILOR** am regăsit ca aparținând schitului de la Poiana Mărului exemplarul tipărit la Neamț în 1836 pentru luna **DECEMBRIE** care consemnează în foaia de gardă donatorii pentru o biserică din Gura Dimii: „*Această carte numită Viețile Sfinților pe luna dicenvrie s-au cumpărat de noi robii lui Dumnezeu Tănase Nagoschi și Gheorghe Ispas la biserica satului nostru Gura Dimii spre a noastră pomenire 1881 dechemvrie 25*”.

Ale lunii **MAI** sunt **VIETILE** scoase în același an 1936, de data aceasta la București, care aparținuseră schitului Vărzărești și în care este amintit un „*Chesarie dohovnic*”.

Alte tipăriri pe care le-am identificat provenind de la Poiana Mărului și care ar completa o listă existentă în studiul despre Poiana Mărului din «Glasul Bisericii»⁴ ar fi următoarele: **VIETILE SFINȚILOR** imprimate la Neamț în 1812, **TIPICUL** ieșean din 1816 care are și prețul tipărit „*prețul acestei cărți precum se vede iaste 50 lei fără lăgătură*”⁵.

⁴ *Ibidem*, p. 493 – 494.

⁵ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu. *Bibliografia Românească Veche 1508 - 1830*, tomul III, 1809 - 1830, fasc. I [812, 818], Edițiunea Academiei Române, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1912 – 1936, p. 71.

Se adaugă o **EVANGHELIE** de Buzău din 1837, apoi, din aceeași tiparniță buzoiană **CUVINTE LA APOSTOLII DUMINICILOR DE PESTE TOT ANUL** din 1853.

La Biserica mică din Poiana Mărului au stat o **PSALTIRE** kieveană din 1756, care din păcate nu poartă însemnări care să ne ajute să-i aflăm proveniența și de asemeni o lucrare rusească Pastavlenia ot sobstveniviha [...] osniago hristiavnia doliatostiaha - **DESPRE ÎNDAȚORIRILE FIECĂRUI CREȘTIN** - scoasă la Sanctpetesburg la 1789, pe a cărei foaie de gardă semnează „*Matei stareț*”.

Bine păstrat, exemplarul este legat în piele, iar grafia în care este realizată semnătura este una îngrijită.

Starețul Matei este unul din superiorii schitului de la Poiana Mărului care duce mai departe moștenirea lăsată de starețul Vasile și care în spiritul unei vieți monahale puternice cenobitice ⁶, va avea în purtarea sa de grijă așezăminte monahale ca Dălhăuți, Găvan, Valea Neagră și alte șapte schituri din zonă, Cotești, Pometul Broștanului, Cârnel, Rogozu, Ciolanul, Trestieni, Rătești și Bonțești.

Este aceasta deci și situația în care se află Dălhăuții. Legat de realitățile de la acest centru monastic îl găsim pe Matei stareț amintit într-un act al familiei Văcărescu ⁷, urmașă a ctitorilor bisericii Sfinții Voievozi Mihail și Gavril. Lui i se cerea, sub semnul moștenirii primite de la starețul Vasile, să se dedice refacerii bisericii Sfinților Arhangheli.

De la o a doua biserică ce ființează la Dălhăuți, a Sfinților Împărați Constantin și Elena, Muzeul Vrancei păstrează un exemplar al **SFINTELOR-LITURGHII** care are în paginile sale notații ce dau, se pare, datele certe privind ctitorul și data ridicării bisericii.

Nu este altul decât starețul Benedict, arhimandrit la Poiana Mărului, care păstorea și comunitatea de la Dălhăuți.

La pagina 15 a acestor Liturghii imprimate la 1834 scrie că: „*Această sfinte Liturghii s-au cumpărat cu drepti banii mei și am*

⁶ Mihail Milea, *Viața și Acatistul cuviosului Vasile de la Poiana Mărului*, Editura Sfântul Sava, Buzău, 2002, p. 7.

⁷ Horia Constantinescu, Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 473.

dat-o bisericii Gromneții [biserica fusese construită cu osuar la demisol] ⁸ - de aici denotația - carii am făcut acum la let 1844 martie 1 și să nu fie nimeni volnic de a o înstrăina de aicea și care ar străina [-o] să nu fie iertat de Dumnezeu. Benedict stareț". Urmează apoi la fila 84: „*Această sfântă carte ce s-au dăruit bisericii Gropneții spre pomenire și iertare păcatelor robilor lui Dumnezeu: Necula Anisia, Lupașcu Axinia, George Eliana, Elarie shimonah, Evghenia shimonahia, ctitorii acelu sfânt locaș și cine o va înstrăina de la acest sfânt să fie sub blestemul a șapte soboare. 1854 iulie 31.*” Pe verso foii de titlu Benedict își va lăsa semnătura încă o dată la 1848 „*Este a mea, a supt iscălitului arhimandrit Benedict stareț 1848 martie 10*”.

Înțelegem deci din aceste date că biserica este inaugurată la 1 martie 1844, ctitor fiindu-i Benedict, iar cei pomeniți în însemnarea de la 1854 i se alătură. Este de văzut o eventuală legătură a lor cu familia Periețeanu !

O altă însemnare există pe foaia de gardă: „*27 iulie 1963. Din cărțile mele amintire de la părintele Nazarie Săpunaru. Preot Pantelimon*”. Este acesta ultimul arhimandrit la Dălhăuți, Andronache Pantelimon, el administrând schitul până în 1990, iar Nazarie îl precedase în funcție între anii 1956 – 1958 ⁹.

La 1973 preotul Pantelimon însemna pe un CEASLOV de Iași din 1817 că îl primise de la un frate Vartolomeu „*la plecarea sa definitivă pe data de 24 iunie 1973. Protos Pantelimon*”.

De la același Andronache Pantelimon, Muzeul Vrancei are o ANTOLOGHIE sau FLOAREALEGERE imprimată la Neamț, din 1840, care rămăsese la Dălhăuți, după ce aparținuse unui anume schimonah Inochente.

Nenominalizat în lista întâistătorilor la schitul Dălhăuți este Ghenadie arhimandrit pe care îl descoperim ca Superior al așezământului la 1841 „*Să se știe că am intrat stareț la Schitul*

⁸ Ionel Budescu, *Cârligele - o istorie scrisă și trăită*, Ediția a II-a, Editura Paideia, București, 2004, p. 422.

⁹ *Ibidem*, p. 241.

Dălhăutul la leat 1841 ghenar[ie] 15. Arh[i]m[andrit] Ghenadie stareț”.

AGHEZMATARUL MIC de Buzău pe care rămâne această mărturie este unul tipărit mai târziu, la 1845, presupunem deci că însemnarea se face după acest an, spre neuitare.

Ajuns în Depozitul Protoieriei de la Parohia Nașterea Maicii Domnului din Focșani, **AGHEZMATARUL** buzoian mai poartă o însemnare din 1851 „*Acest aghesmataru este cumpărat cu drepți bani 15 părintelui Victor duhovnic și este a sfinții sale. 1851 martie 2”*.

PANIHIDA ÎMPREUNA ȘI LITIA MICĂ scoasă în teascurile râmnicene la 1809 este donată în primul an de episcopat al lui Chesarie la Buzău, de hramul Arhanghelilor. Fila ultimă descoperă că: „*S-au dat la Sfântul schit Dălhăuțul din porunca preasfințitului stăpîn Chesarie episcop al Buzăului, cînd am [...] biserica din porunca preasfîntă. 1825 noemvrie 8*”. Evident se înscrie darea aceasta în politica recunoscută a ierarhului de înzestrare a lăcașurilor de cult. Câțiva ani mai târziu el însuși va tipări la Buzău o ediție nouă a PANIHIDEI.

LITURGIILE ieșene tipărite la 1834 sunt hărăzite de către un iconom, al cărui nume nu l-am putut descifra, la 1867 la Focșani „*bisericii hramul Adormirea Maicii Domnului din comuna Dălhăuțul dstrictul Râmnic Sărat* ¹⁰ *spre a se pomeni numele răposaților Patrache, Smaranda, Maria presvitera, Alexandru preotul, Axinia presvitera și tot neamul lor, 1867 iunie 18 Focșani”*.

Adăugăm la inventarul tipăriturilor ce au constituit zestrea schitului Dălhăuți și **SLUJBELE SFINTELOR PATIMI**, acestea văzând lumina tiparului la Iași, după 1850.

Despre cel de-al treilea schit la care am mai făcut referiri în material, anume Găvan, situat la 15 km. distanță de Poiana Mărului, știm că avea stareț la 1821 pe Rafail, superior și la Poiana Mărului ¹¹; din însemnările pe un exemplar din **VIETILE SFINȚILOR** pentru luna **IUNIE**, tipărit la Neamț în 1813 regăsim un alt superior al așezământului. Din păcate nedatată, în însemnare este nominalizat

¹⁰ *Ibidem*, p. 244.

¹¹ Horia Constantinescu, Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 489.

„starețul Arsenie ieromonah” (în scriere de tranziție). Ediția aceasta din VIEȚI este adusă la Protoierie chiar de la Găvan.

Într-o **EVANGHELIE** buzoiană din 1837 trecută pe la Poiana Mărului aflăm numele starețului ieromonah „la 22 aprilie 1939. semnează N. Corneliu stareț”, iar pe foaia de titlu semnează „Costatie arhimandrit”.

Poate părea neașteptată, însă legătura între cele două grupe de schituri Poiana Mărului și Dălhăuți, pe de o parte, și Brazii cu Moșinoae (din zona Panciu), pe de alta, se face de la sine parcă.

La Dălhăuți este stareț la un moment dat Paisie, ucenic al lui Vasile de la schitul buzoian ¹² și pe care îl găsim pomenit într-o însemnare pe filele unei cărți deosebite, anume **CUVINTELE ȘI ÎNVĂȚĂTURILE PREACUVIOSULUI EFREM SIRUL**. Imprimată la Neamț în 1818 ¹³ cartea aceasta „iaste a obștii starețului Paisie”. La 1820 este dăruită la schit la Brazi, se pare împreună cu alte cărți de cult ¹⁴. „Această sfântă carte o au dăruit la schit la Brazi părintele Evstatie ieroshimonah [...] la anul 1820 spre a sa pomenire [...] și am scris ca să se știe leat 1834”.

De la parohia Satul Nou (Panciu) intră în custodia Depozitului Central al Cultelor din Focșani un **OCTOIH** tipărit la București în 1792 despre care știm că

„ Această sfântă carte s-au dat la biserica Sfintei Înălțări la Gotinaș - Gutinaș în județul Bacău ¹⁵. Ea să fie acolo în veci 1823 iunie 25. Dimitrie ieromonah ot Brazi. S-au luat de acolo la Brazi și am dat alta”.

Câțiva ani mai târziu Dimitrie se va numi stareț și va consemna că „Această sfântă carte numită Octoic iaste a sfântului

¹² Mitropolitul Serafim, *Isihasmul tradiție și cultură românească*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 134.

¹³ *Ibidem*, p. 137.

¹⁴ Victor Brătulescu, *Acte, note și însemnări despre biserica fostului schit Brazi de lângă Panciu*, în *Glasul Bisericii*. Revistă oficială a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, anul XXIV, nr. 3 - 4, martie - aprilie, București, 1966, p. 325.

¹⁵ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 341.

schit Brazi ținutul Putnei și iaste la Paraclis la Vovidenie Intrarea în Biserică, dat de mine smerit Dimitrie stareșu ot Brazi, văleat 1835 februarie 2". Punea și pecetea schitului.

Numele altui preot și duhovnic la Brazi ¹⁶ îl regăsim într-un **LITURGHIER** nemțean de 1860, trecut pe la Parohia Vitănești și care „[...] este a sfintei sale părintelui Neofitu « Orleangu? » preotu și duhovnicu la sfinta Mănăstire Brazi și o dăruiescu bisericii cu hranul sfintu ierarhu Neculaiu și a sfintului Dimitrie în comuna Clipicești, cătune Vitănești la anul 1899 luna dechemvrie 6".

Cum era normal pentru o alcătuire monastică bine întemeiată ca schitul Brazi, aici exista și o legătură pentru carte bisericească, la care un Alexandru dascăl leagă o **LITURGHIE**, de sub teascuri ieșene la 1794. Aparținuse preotului Ion din satul Cobâla, în județul Botoșani ¹⁷: „*Această sfântă și dumnezeiască Liturghie este a me a preotului Ion ot satul Cobâla, dînd pe dînsa 12 lei și cine s-ar ispiti ca să o fure unul ca acela să fie supt blestemul și afurisenia care e și de sfinți cei de la Nicheia letă 1806 mai 7".*

La 1732 un Atanasie lasă înscris momentul hirotonirii sale ca ieromonah în paginile unui **MOLIFTELNIC** imprimat la București în 1772 și spune, la pagina 554. ca „*Să se știe de cînd m-am hirotonit ieromonaj Atanasie prin punerea mînelor svinției sale părintelui chir Meletie patriarh al Ierusalimului în zălile măriei sale lui Grigore Ghica Voievod * la văleat 7240 [1732] aprilie 20"* ¹⁸.

Colligat cu un exemplar din **ÎNVĂȚĂTURA CĂTRE PREOȚI** (un fascicul de 62 file, cu 22 rânduri în pagină cu un text simplu, fără ornamente - un singur frontispiciu la început și o vinietă) **EVLOGHIONUL** acesta a aparținut și el schitului Brazi, superiorului

¹⁶ *Anuarul Eparhiei Romanului 1936*, Institutul de Arte Grafice Marvan, București, p. 351.

¹⁷ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 200.

* Grigore II Ghica voievod, domn al Moldovei (octombrie 1726 – aprilie 1733, decembrie 1735 – septembrie 1739, octombrie 1739 – septembrie 1741 și aprilie 1747 – februarie 1748) și al Țării Românești (3 / 14 mai 1733 – 16 / 27 noiembrie 1735 și aprilie 1748 - 23 august / 3 septembrie 1752).

¹⁸ Este Atanasie același cu vreunul dintre ierarhii cuprinși în lista din *Anuarul Eparhiei Romanului* pentru 1936, p. 27.

său, care va însemna: „ *Acest molivtenic este a smereniei noastre cumpărat adică drept cinci lei*”, ori în alt loc, „*Acest molivtenic este al meu Dimitrie ieroshimonah ot Brazi 1838 ghenari 20*”.

Pe apa Zăbrăuțului se va întemeia un alt schit Poiana Mărul cu Părul, cunoscut ca și Moșinoaie de către Dimitrie.

După ce se îngrijise de buna funcționare a așezământului de la Brazi, atât din punct de vedere administrativ cât și duhovnicesc, Dimitrie întemeiază la 1830 schitul Moșinoaie, a cărui biserică poartă hramul Adormirea Maicii Domnului, așezământ de călugări.

Chiar aici va fi înmormântat Dimitrie la încetarea sa din viață în 1842¹⁹.

Grija de a-și înzestra ctitoria cu carte de cult ce îi era trebuitoare este evidentă, iar dintre acestea am identificat câteva păstrate și azi. Este cazul **LITURGHILOR** de lași amintite mai sus (1794), legate la Brazi „ *însă ca să fie la sfânta biserică ce se face acum din noi pe apa Zăbrăuțului la Poiana Mărul cu Părul unde este hram Adormirea Maicii lui Dumnezeu, ca să ste cu neștrămutare acolo, iar cine o va fura să fie anatăimă, amin 1839 noiembrie 30. Dimitrie starețu ot Brazi*”, iar la pagina 70 va consemna: „*Această sfântă liturghie este lăsat la mine zălog pentru 17 lei de popa Ifrim*”, va călători cartea la București întorcându-se apoi la Moșinoaie, „*și el l-au înștrăinato la București, iar eu o am ținut și am și dat de s-au legat. Și apoi o am hărăzit la sfânta biserică Poiana Mărul cu Părul pe Zăbrăuți 1842 ghenarie 20. dimitrie starețu ot Brazi*”.

Tomul I din **ÎNVĂȚĂTURILE LUI EFEM SIRUL** trecea de la Brazi la Moșinoaie, aici găsim-o la 1905 Gherasim Ghica ce va citi și se va semna în paginile sale ca superior al schitului la 6 august 1905 (p.13 - 19), ori la 8 noiembrie 1914, nouă ani mai târziu.

Ca donație ajunge la Moșinoaie un **CEASLOV** de Neamț din 1858, chiar de la cel care prin osârdia sa scotea această carte în centrul mănăstiresc moldav. „*Această sfântă carte ce se numește Ceasoslov*

¹⁹ Grigore Popescu, Gion D. Ionescu, *Schitul Brazi*, Editura Episcopiei Buzăului. 1991, p. 12.

mare l-au dăruit sfinția sa părintele arhimandrit Gherasim, starețul monastirii Neamțul și Secul bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de lângă poarta mitohului. Anul 1858 maiu 7 zile”.

MINEELE de Neamț din 1846 sunt donate de diverși credincioși schitului și bisericii acestuia, cum se întâmpla cu cel pentru luna **APRILIE** făcut danie la 1894 chiar de ziua hramului de un „*Vasile Diaconul, Postolache N. Popa și Costache D. Diaconu*”.

Al lunii **MAI** este mineiul donat de un anume Constantin, iar pentru luna **MARTIE** există mineiul din 1845, care are marcat pe el anii 1929-1930 și faptul că este proprietatea schitului.

La 1894 o familie cumpără cu preț de 15 lei și face danie Moșinoaielor **MINEIUL** pentru **IUNIE** „*Întru pomenirea loru aminte*”.

La 1921 **LITURGHILE** nemțene din 1868 sunt și ele la «Mărul cu Părul»; la 1932 un Neofit Paraschiv slujea ca diacon „*pe această Liturghie*”, cumpărată de „*mine monahul Antonii Bantu*”.

Un **AGHESMĂTAR** care pe foaia de gardă amintește de o anume monahie Calistina Costache, pe un Gheorghe Păvăloaie „fost cîntăreț la biserica Romană”, este dat starețului Evghenie de la Moșinoaie de către Ghenadie Iacobescu de la Episcopia Romanului. „*Dau acest aghesmătur pă[rintelui] Evghenie Ișbulea*²⁰ *stareț la schitul Moșinoaiele Putna pentru a mă pomeni. Preot Ghenadie Iacobescu preut sfintei Episcopii Roman*”.

Textul acesta nu a reușit să treacă în revistă toate exemplarele păstrate de la cele patru-cinci așezăminte monahale enumerate, propunându-ne o inventariere și analizare în totalitate a cărții religioase vizate, într-o continuare a acestui material.

²⁰ Hulea. Născut la 1906, este hirotonit la 9 august 1935 superior la Moșinoaiele (Vezi *Anuarul Eparhiei Romanului 1936*, p. 353).